

Ο αφανής Έλληνας που ανακάλυψε την Κνωσό πριν από τον Έβανς

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Κοινωνιολογικά \(κοινωνική πρόνοια & οικογενειακά θέματα\)](#)

Ένας απλός λάτρης της αρχαίας Ελλάδας με μεγάλο μεράκι και ακόμα μεγαλύτερο πείσμα θα έφτανε να συνομιλεί στα ίσα με τους μεγαλύτερους αρχαιολόγους του καιρού του, ονόματα σαν τον Σλίμαν και τον Έβανς δηλαδή, καθώς ήταν η δική του σκαπάνη αυτή που είχε φέρει στο φως ένα μνημείο παγκόσμιας λάμψης και ακτινοβολίας.

Τα μυθικά ανάκτορα του βασιλιά Μίνωα αποκαλύφθηκαν λοιπόν από έναν εδώ και καιρό λησμονημένο ανασκαφέα, αν και πρωτοπόρου στα χρόνια του. Η Κνωσός έμελλε να συνδεθεί με τον σερ Άρθουρ Έβανς και τη δική του ανασκαφή το 1900, ενώ ο Καλοκαιρινός ήξερε τους θησαυρούς που κρύβονταν στο σπουδαίο μινωικό παλάτι ήδη από το 1878.

Ηρακλειώτης έμπορος και λόγιος αστός ήταν ο Καλοκαιρινός, ένας πνευματικός άνθρωπος που λάτρευε την αρχαία Ελλάδα και είχε μελετήσει από Στράβωνα μέχρι Όμηρο και Ηρόδοτο. Και ήταν πεπεισμένος πως το μυθικό παλάτι του αρχαίου Μίνωα υπήρχε, βάζοντας σκοπό ζωής να το φέρει στο φως!

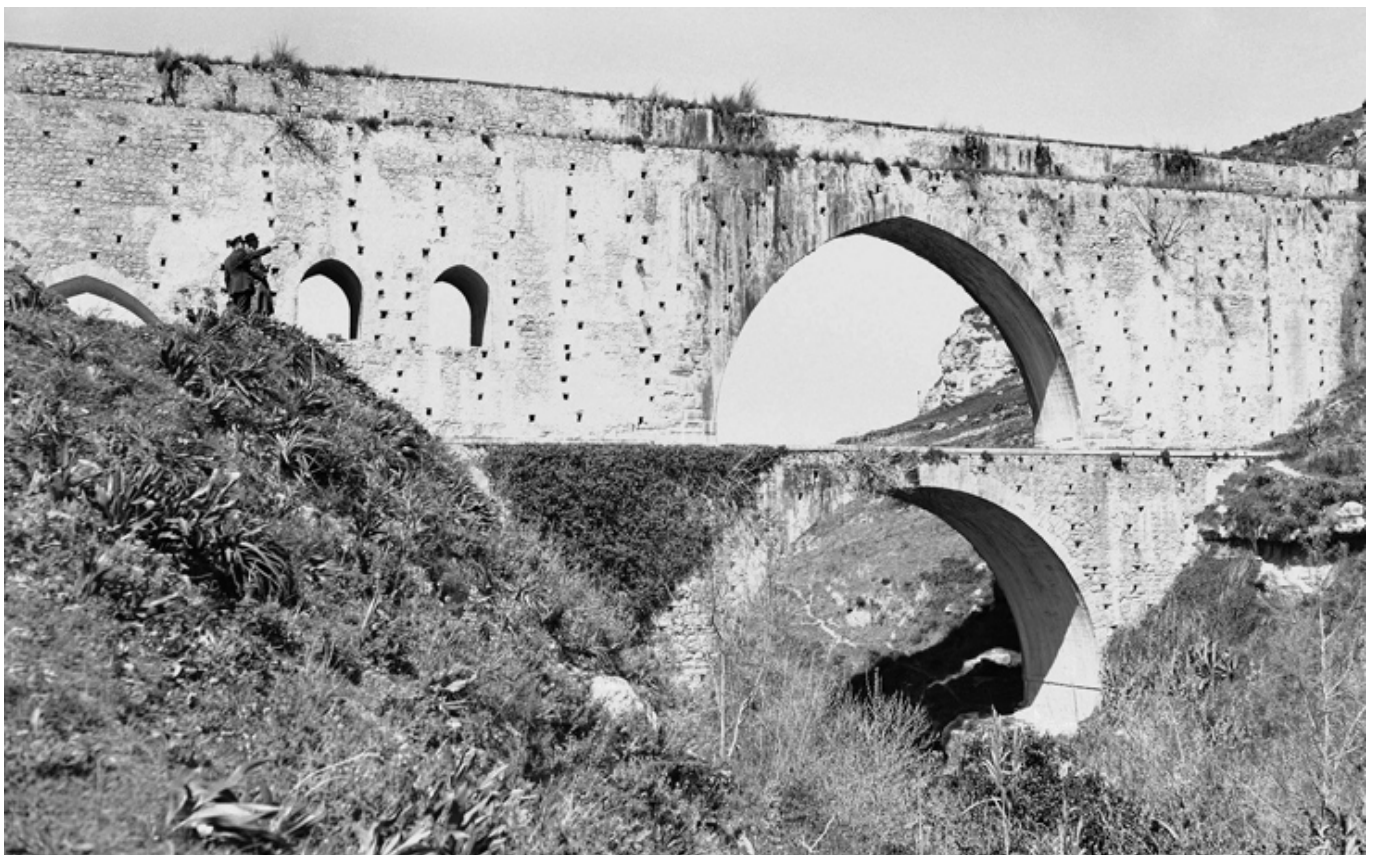

Μόνο που στα πόδια του θα εμπλέκονταν εμπόδια κολοσσιαία, η ίδια η Ιστορία κοντολογίς, καθώς είχε να παλέψει ακόμα και με την τουρκοκρατία. Και ο στόχος του είχε πάντα και εθνικοαπελευθερωτικά κριτήρια: αν η σκλαβωμένη Κρήτη

φιλοξενούσε στα χώματά της έναν τόσο σπουδαίο αρχαίο πολιτισμό και γινόταν επίκεντρο αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, δεν θα έκαναν κάτι οι Μεγάλες Δυνάμεις για την ανεξαρτησία της;

«Κατά τας ώρας της σχολής μου εμελέτων τους αρχαίους Έλληνας συγγραφείς και ιδίως τους εν τη βιβλιοθήκη του σοφού Κοραή υπάρχοντων... διακαιόμενος υπό του πόθου να αντλήσω τα προς διαφώτισιν της αρχαίας ιστορίας της Κρήτης, δι' αν ανασκαφήν (εποησάμην) της ίδιας της καθ' Όμηρον μεγάλης πόλεως Κνωσού, βασιλείου του Μίνως», γράφει και ξεκινά με προσωπικά έξοδα τις ανασκαφές εκεί που νομίζει πως υπάρχει το περίλαμπρο παλάτι.

Κι όμως, η σκαπάνη του φέρνει στο φως τις ανακτορικές αποθήκες, εκεί που ο αρχαίος συνονόματός του φύλασσε το λάδι και το κρασί του. Μετά θα έφερνε στο φως ακόμα και τον προθάλαμο της Αίθουσας του Θρόνου! Τα ευρήματα αποκαλύπτονται με τον σωρό και ένας αξιόλογος πολιτισμός αρχίζει να αναδύεται. Ο χριστιανός πασάς απαγορεύει αμέσως τη συνέχιση των ανασκαφών, φοβούμενος όλα όσα ελπίζει ο Καλοκαιρινός να έρθουν με τη δημοσιοποίηση της ανακάλυψής του.

Ο ερασιτέχνης αρχαιολόγος στέλνει παρόλα αυτά δείγματα των ευρημάτων στα μεγάλα ευρωπαϊκά μουσεία, θέλοντας να κεντρίσει το ερευνητικό ενδιαφέρον της αρχαιολογικής κοινότητας, και τα καταφέρει και με το παραπάνω. Ο διευθυντής

του Οξφορδιανού Μουσείου, κάποιος Άρθουρ Έβανς, δείχνει τον μεγαλύτερο εντυπωσιασμό και κατεβαίνει στην Κρήτη. Στην Κνωσό τον ξεναγεί ο ίδιος ο Καλοκαιρινός και από κοινού δουλεύουν για την άρση της απαγόρευσης.

Αποτυγχάνουν όμως και μάλιστα παταγωδώς. Η Κρήτη τελεί για άλλη μια φορά σε γενικό αναβρασμό και στις ταραχές του Ηρακλείου της 25ης Αυγούστου 1898, οι Τούρκοι δολοφονούν τον αδελφό και τον γιο του Καλοκαιρινού, φροντίζοντας να κάψουν και το σπίτι του, καταστρέφοντας έτσι όλα τα ευρήματα από το αρχαίο μνημείο.

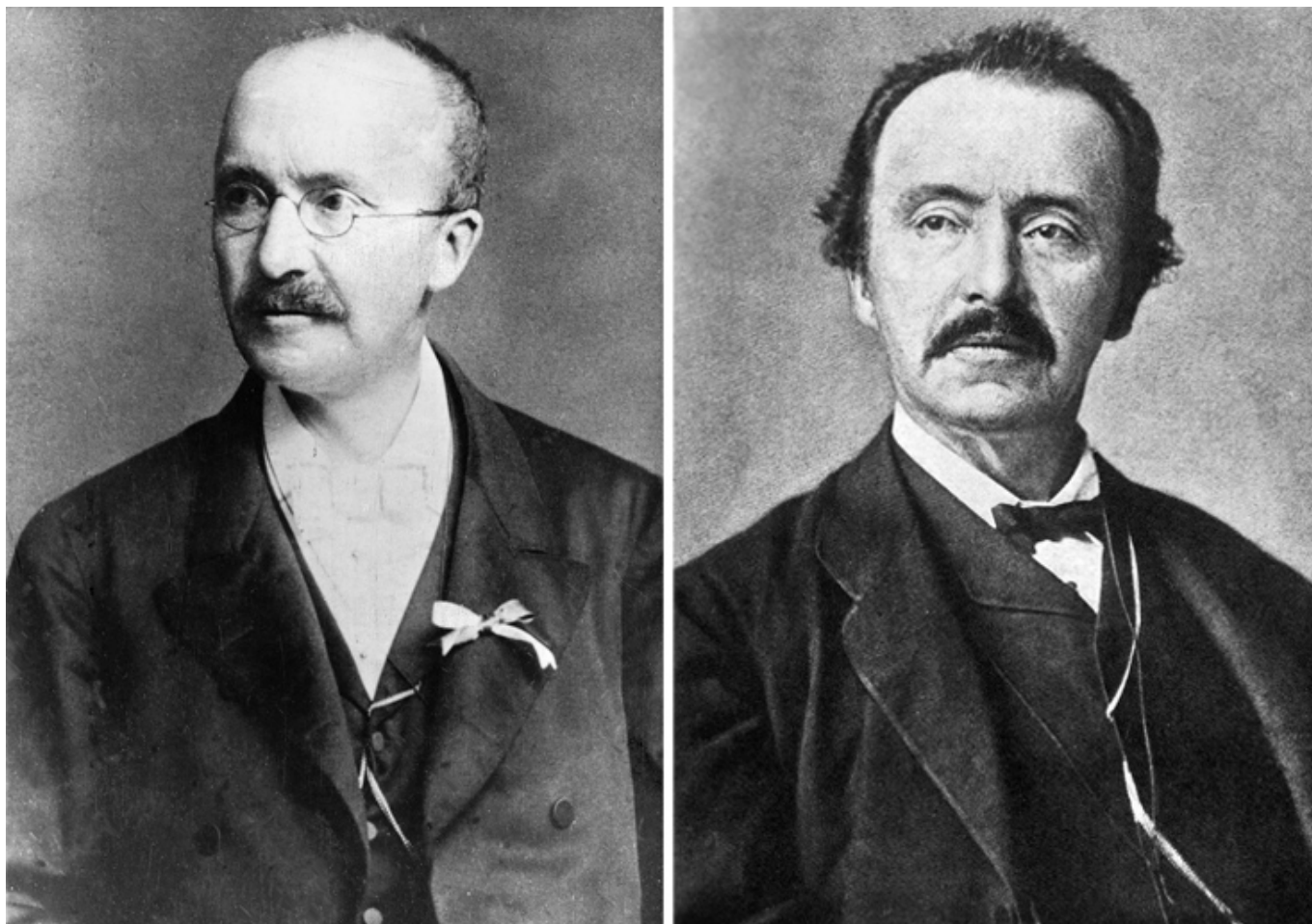
Ο Μίνωας καταστρέφεται οικονομικά και απομένει να βλέπει το όραμά του να του το κλέβουν άλλοι. Η Κρήτη απελευθερώνεται το 1898 και ο Έβανς επανακάμπτει δριμύτερος, αποσπώντας την έγκριση της Κρητικής Εθνοσυνέλευσης για τη συνέχιση των ανασκαφών χωρίς τον μεγάλο οραματιστή και πρωτεργάτη στο πλευρό του.

Αφού αγόρασε ολόκληρη την περιοχή της αρχαίας Κνωσού και έφερε στο φως τα αξιοζήλευτα ευρήματα που θα του χάριζαν αυτό το «σερ» πριν από το όνομά του, το πρώτο που κάνει είναι να εξαφανίσει τον Καλοκαιρινό από την όλη ιστορία. Ο άγγλος αρχαιολόγος κράτησε τις δάφνες για τον εαυτό του και θα έπρεπε να περάσει ένας σχεδόν αιώνας για να πάρει μυρωδιά η αρχαιολογική κοινότητα και η διεθνής βιβλιογραφία τι είχε πραγματικά συμβεί.

Και θα έπρεπε να βρεθούν οι χειρόγραφοι χάρτες του Καλοκαιρινού από τα αρχαία ανάκτορα και τα υπομνήματά του στα γαλλικά, αλλά και οι καταγραφές του έργου του από τον αμερικανό πρόξενο στην Κρήτη, για να αναθεωρήσουν οι αρχαιολόγοι τα πώς και τα γιατί της ξακουστής ανασκαφής.

Ακόμα και ο Σλίμαν ενδιαφέρθηκε να βάλει πόδι στην Κνωσό, θέλοντας να αγοράσει τον λόφο της αρχαίας πόλης για λογαριασμό του, θεώρησε ωστόσο την τιμή εξωφρενική! Ένα από κείνα τα πιθάρια που βρήκε πάντως ο Καλοκαιρινός εκτίθεται πια στο Βρετανικό Μουσείο για να θυμίζει τον Κρητικό που με προσωπικούς κόπους και χίλια βάσανα προσπάθησε να αποκαλύψει το ελληνικό μεγαλείο της αρχαιότητας, τον ίδιο τον μινωικό πολιτισμό...

Πρώτα χρόνια

Ο Μίνωας Ανδρέου Καλοκαιρινός γεννιέται το 1843 στο Ηράκλειο ως το τελευταίο από τα πέντε παιδιά του μεγαλεμπόρου Ανδρέα Καλοκαιρινού. Οι Καλοκαιρινοί κρατούσαν από τζάκι και είχαν λεφτά και τίτλους στα χέρια τους. Ο Μίνωας θα ολοκληρώσει το σχολείο στη Σύρο το 1862 και θα εγγραφεί κατόπιν στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, έχοντας χάσει μέχρι τότε τόσο τη μητέρα του όσο και τα τρία από τα τέσσερα αδέρφια του.

Ένας ακόμα θάνατος θα στοιχειώσει τα πρώτα του χρόνια: το 1864 χάνει και τον πατέρα του και αναγκάζεται να επιστρέψει εσπευσμένα στην Κρήτη για να αναλάβει την οικογενειακή επιχείρηση με τον μόνο αδερφό που του έχει απομείνει στη ζωή, τον Λυσίμαχο. Οι εμπορικές δραστηριότητες των Καλοκαιρινών είναι όμως τόσο εκτεταμένες που τα δυο αδέρφια αναγκάζονται να τις χωρίσουν.

Διαλύουν το 1871 τον πατρικό όμιλο και ο Μίνωας κρατά τη σαπωνοποιία και τα οινοποιία της οικογένειας, φροντίζοντας παράλληλα να οικοδομήσει και το Μέγαρο των Καλοκαιρινών στα ερείπια του πατρικού του αρχοντικού που είχε γκρεμιστεί από τον σεισμό. Εδώ που θα στεγαζόταν αργότερα όλη η συλλογή του από την Κνωσό! Και καθώς η Ιστορία ήταν πάντα στα πόδια του Καλοκαιρινού, το μέγαρό του θα το έκαιγαν οι Τούρκοι και θα έπρεπε να έρθει το 1903 ο ανιψιός του Ανδρέας (γιος του Λυσίμαχου) να το ξαναχτίσει, ώστε να στεγαστεί σήμερα το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης.

Ο γνωστός έμπορος παντρεύτηκε το 1869 τη Σκεύω Κριεζή, κόρη της γνωστής οικογένειας της Ύδρας, με την οποία θα αποκτούσε τέσσερα παιδιά. Πέρα από τις πετυχημένες εμπορικές του δραστηριότητες, ο Μίνωας κρατά ταυτοχρόνως τη θέση του υποπρόξενου της Ισπανίας και λειτουργεί ως διερμηνέας του Αγγλικού Προξενείου στο Ηράκλειο.

Το 1873 αποπειράται να συνεχίσει τις σπουδές του στη Νομική Σχολή, αλλά η αμείλικτη καθημερινότητα του εμπόρου τον κρατά και πάλι μακριά από την Αθήνα. Επιχειρεί να επιστρέψει στα πανεπιστημιακά έδρανα τόσο το 1883 όσο και το 1897, καθώς ήταν προπάντων λόγιος και εραστής των γραμμάτων.

Είχε μελετήσει εξάλλου όλους τους αρχαίους συγγραφείς και αγαπούσε ιδιαιτέρως την ιστορία και την αρχαιολογία. Ήταν πεπεισμένος μάλιστα πως η Κνωσός δεν ήταν άλλο ένα μυθικό βασίλειο αλλά μια πραγματικότητα του αρχαίου κόσμου. Κι έτσι πείσωσε και έβαλε στόχο να τη φέρει στο φως.

Κατέληξε μάλιστα, αυτός ο αρχαιοδίφης και ερασιτέχνης αρχαιολόγος, πως η Κνωσός έπρεπε να είναι θαμμένη στα έγκατα του λόφου της Κεφάλας, εκεί όπου οι ντόπιοι αγρότες και κτηνοτρόφοι ξέθαβαν με τη σέσουλα αρχαία νομίσματα και

κεραμικά εδώ και χρόνια. Τεχνουργήματα ωστόσο που, όπως έκρινε, ήταν διαφορετικά από όλα τα άλλα που έβλεπε.

Αγόρασε λοιπόν το 1878 τον χώρο που ήθελε να ανασκάψει από τον τοπικό μπέη, Ιμπραήμ Εφεντάκη, πληρώνοντας αδρά και δυσανάλογα πολύ για την αξία της κακοτράχαλης περιοχής. Σύμφωνα όμως με το οθωμανικό Δίκαιο, τώρα είχε αναφαίρετο δικαίωμα στο 1/3 των ευρημάτων...

Η εμπλοκή με την Κνωσό

Με είκοσι εργάτες στο πλευρό του και τρεις εβδομάδες άδεια από τα επιχειρηματικά του καθήκοντα, ο ερασιτέχνης αρχαιολόγος αρχίζει να σκάβει και φέρνει στο φως πλήθος τεχνουργημάτων και νομισμάτων. Αποκαλύπτει θεμέλια και φτάνει μάλιστα μέχρι και τον προθάλαμο της Αίθουσας του Θρόνου, νομίζοντας κάποια στιγμή πως είχε αποκαλύψει όλο το παλάτι.

Ταυτοχρόνως, κάνει εκκλήσεις στην ελληνική κυβέρνηση για μεταφορά των ευρημάτων που κρατά στο σπίτι του στην Αθήνα, φυγάδευση των αρχαίων εν ολίγοις για να μη βρεθούν μαγικά στην Κωνσταντινούπολη, όπως ανησυχεί. Το ελληνικό κράτος κωλυσιεργεί, οι Τούρκοι βάζουν συνεχώς αναχώματα και μέσα σε όλα ξεσπούν συνεχώς ταραχές.

Ο 34χρονος Μίνωας δαπανά 750 φράγκα για τις ανασκαφές του φέρνοντας τελικά

στο φως ένα καλό τμήμα της δυτικής πτέρυγας του ανακτορικού συγκροτήματος. Τώρα επιζητούσε το ευρωπαϊκό αρχαιολογικό ενδιαφέρον, θέλοντας να μπολιάσει το έργο του με εθνικοαπελευθερωτικές νότες.

Μέσα σε όλα, συμμετέχει στην ίδρυση του Εκπαιδευτικού Συλλόγου της Κρήτης και παραγγέλλει ένα από τα πρώτα μελήματα του φορέα να είναι η αρχαιολογική μελέτη της Κρήτης. Δωρίζει μάλιστα στον σύλλογο τρία από τα πιθάρια του μινωίτη βασιλιά και στέλνει ευρήματα στα μεγαλύτερα αρχαιολογικά και ιστορικά μουσεία της Ευρώπης.

Πιστεύει πως είναι η στιγμή του, η στιγμή που περίμενε η υπόδουλη Κρήτη. Δεν είναι όμως. Το 1879 θα ανέβει ως την Κνωσό ο χριστιανός τοποτηρητής της Κρήτης, Ιωάννης Φωτιάδης, ο οποίος θα απαγορεύσει τη συνέχιση των ανασκαφών, με τη σύμφωνη γνώμη των λογίων της πόλης, για να προστατευτούν τα ευρήματα από τα χέρια των Οθωμανών. Ο Φωτιάδης θα κάνει ό,τι περνά από το χέρι του για να παραμείνει το ανάκτορο στην αφάνεια, καθώς ήξερε πως τα αρχαία κινδύνευαν να βρεθούν στην Υψηλή Πύλη.

Όταν το 1880, για παράδειγμα, η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών ζητά από τον Λυσίμαχο Καλοκαιρινό, πρόξενο της Αγγλίας στο Ηράκλειο, άδεια για μια νέα ανασκαφή στην Κνωσό, εκείνος τη χορηγεί και μάλιστα πρόθυμα, οι εργασίες θα παρεμποδιστούν ωστόσο από τον Φωτιάδη. Όπως και οι αγγλικές και οι αμερικανικές απόπειρες από το 1881-1886, καθώς ο διοικητής του νησιού δεν ήθελε να καταστεί η φλεγόμενη Κρήτη επίκεντρο του παγκόσμιου ερευνητικού ενδιαφέροντος.

Την άνοιξη του 1886, καθώς ο Καλοκαιρινός είχε πυροδοτήσει πράγματι διεθνές αρχαιολογικό ενδιαφέρον, επισκέπτεται την Κνωσό ο ίδιος ο Σλίμαν, ο οποίος εντυπωσιάζεται από τη δουλειά του πάντα ερασιτέχνη συναδέλφου του και προσπαθεί να πείσει με τον αντίκτυπο του ονόματός του τις Αρχές για μια άδεια. Ο Σλίμαν το προσπαθούσε μέχρι και τον θάνατό του το 1890, κατεβαίνοντας και πάλι στο νησί το 1889, δεν τα κατάφερε πάντως ούτε αυτός. Έγραψε πάντως με καημό στην Αθήνα στις 9 Δεκεμβρίου 1888: «Θα επιθυμούσα να τελειώσω το έργο της ζωής μου με ένα μεγάλο εγχείρημα ... την ανασκαφή του προϊστορικού ανακτόρου των βασιλέων της Κνωσού, στην Κρήτη».

Μέσα σε όλα, ο Καλοκαιρινός έχει ρίξει όλο του το βάρος στην Κνωσό και, παρά την αναντίρρητη ικανότητά του στο εμπόριο, το 1887 πτωχεύει! Η οικονομική του καταστροφή θα σημάνει και το ουσιαστικό του τέλος από την περιπέτεια της ανασκαφής, καθώς δεν έχει πια το μόνο διαπραγματευτικό χαρτί που φαίνεται να περνά σε όλους: το χρήμα.

Παρά ταύτα, είναι και πάλι αυτός που υποδέχεται τον Άρθουρ Έβανς στην Κνωσό το 1894, ξεναγώντας το στον λόφο που είχε αφήσει το σημάδι του. Ο άγγλος αρχαιολόγος κατορθώνει να αγοράσει το 1/4 του λόφου της Κεφάλας, βάζοντας έτσι για τα καλά πόδι στην Κνωσό. Την ώρα που ο Μίνωας βλέπει την οικογένειά του να ξεκληρίζεται από την τουρκική σφαγή των αμάχων το 1898, με τον αποκεφαλισμό του αδερφού του Λυσίμαχου, την εξαφάνιση της κόρης του αλλά και τον φόνο του δικού του πρωτότοκου γιου, πληροφορείται δύο χρόνια αργότερα πως ο Έβανς φέρνει στο φως τα ανάκτορα του μινωικού πολιτισμού!

Τα ευρήματα του Καλοκαιρινού καταστράφηκαν με την τουρκική πυρπόληση του μεγάρου του, καθώς δεν πρόλαβε να τα στείλει -και πάλι μόνος πάλευε- στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Μόνο τα χειρόγραφα του και τους χάρτες του είχε πια από την περιπέτεια του στην Κνωσό, μια ανασκαφή που θα άρχιζε στις 23 Μαρτίου 1900 ο Έβανς από κει ακριβώς που την είχε σταματήσει ο Καλοκαιρινός.

Ο Βρετανός μπήκε εύκολα στην Αίθουσα του Θρόνου, καθώς στον προθάλαμό της είχε σταματήσει η σκαπάνη του Κρητικού 22 χρόνια πρωτύτερα. Σε καμιά δημοσίευσή του δεν εμφανίστηκε ποτέ το όνομα του Καλοκαιρινού που του έδωσε ουσιαστικά τη σημαντικότερη ανακάλυψη στο πιάτο. Μέσα σε δύο χρόνια, ο Έβανς έφερε ανενόχλητος όλη την Κνωσό στο φως...

Τελευταία χρόνια

Όχι ότι ο Μίνωας σταμάτησε ποτέ τη λόγια δράση του, καθώς δεν αποθαρρύνθηκε καθόλου ούτε από τις περιπέτειες με τα ακαδημαϊκά συμφέροντα ούτε από την Ιστορία που στεκόταν συνεχώς εμπόδιο στον δρόμο του. Αυτός ήταν εξάλλου που προσφώνησε τον πρίγκιπα Γεώργιο όταν ο τελευταίος αποβιβάστηκε στο Ηράκλειο το 1900. Κι αυτός έβλεπε με χαρά το πρωτόγνωρο αρχαιολογικό ενδιαφέρον για την Κεφάλα που κλιμακώθηκε στις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα, ξέροντας πως ήταν όλα δικό του έργο.

Προβεβλημένο μέλος της κρητικής κοινωνίας καθώς ήταν, επέστρεψε το 1901 για άλλη μια φορά στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, αυτή τη φορά όμως για να υποστηρίξει τη διδακτορική του διατριβή («Νομοθεσία του Βασιλέως της Κρήτης Μίνωος - Περί ακοσμίας εν τω Συντάγματι»)! Ο Καλοκαιρινός κατάφερε να

τελειώσει τη νομική στα 58 του χρόνια, στην τρίτη του απόπειρα να πάρει το χαρτί, καθώς τότε του το επέτρεψαν οι περιστάσεις.

Το 1903 ορκίζεται επιτέλους δικηγόρος «παρ' απασι τοις εν Κρήτη Δικαστηρίοις» και το 1906 κυκλοφορεί την επιστημονική του επιθεώρηση «Κρητική Αρχαιολογική Εφημερίς», μια εκδοτική απόπειρα που θα εγκατέλειπε την επόμενη χρονιά. Όχι βέβαια προτού μιλήσει και περιγράψει αναλυτικά τι είχε κάνει στην Κνωσό πριν του κλέψει τη δόξα ο Έβανς.

Εκεί μας είπε πως είχε στα χέρια του 365 αντικείμενα από το παλάτι, τα οποία καταστράφηκαν πλάι στο μέγαρό του την τραγική 25η Αυγούστου 1898. Περισώθηκε μόνο ό,τι είχε προλάβει να δωρίσει ο Κρητικός σε μουσεία της Κρήτης, της Ελλάδας και της Ευρώπης.

Ο Καλοκαιρινός μπλέχτηκε σε ένα διεθνές διπλωματικό, πολιτικό και ακαδημαϊκό παιχνίδι διεκδικήσεων και συμφερόντων αναφορικά με την ανασκαφή της Κνωσού και ήταν πια αποδυναμωμένος οικονομικά ώστε να έχει κι αυτός λόγο στα τεκταινόμενα.

Έφυγε από τον κόσμο στις 5 Οκτωβρίου 1907 και πέρασε στην Ιστορία ως ένας ακόμα λόγιος της μαρτυρικής Κρήτης. Έπρεπε να περάσουν τα χρόνια για να του αναγνωρίσει η αρχαιολογική κοινότητα τρία σπουδαία πράγματα: την επιλογή του λόφου της Κεφάλας ως έδρας του μινωικού πολιτισμού, την ταύτιση των εκεί αρχαιοτήτων με το ανάκτορο της Κνωσού, αλλά και την ανάδειξη των ευρημάτων σε διεθνές επίπεδο.

Χωρίς τον Καλοκαιρινό, το Βασίλειον Ανάκτορον ή Μέγαρον του Μίνωος Α' μπορεί και να μην ερχόταν ποτέ στο φως...

Πηγή: briefingnews.gr